

Araştırma Makalesi/Research Article
DOI: 10.53711/balkanistik.1580653
Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 2024; 6(2): 90-125
Journal of Balkanistic Language and Literature, 2024; 6(2): 90-125

**HERSEKLİ DEDEPAŞAZÂDE OSMÂN MAZHAR'IN BANALUKA
SAHRÂSİ MUHÂREBESİ ADLI ESERİ**

Murat ASLAN*

ÖZ: 1736-37 Osmanlı-Rusya ve Avusturya Savaşı pek çok cepheye yayılmış bir muhârebeler serisidir. Avusturya ordusu üç kol üzerinden Vidin'e, Tuna'nın batı tarafına ve Bosna'ya saldırmıştır. Bosna cephesi kumandanı General Joseph Friedrich Hildburghausen (1702-1787), Osmanlı İmparatorluğu'nun Ruslarla savaşmak üzere Bosna ve Arnavutluk'tan yaklaşık 20.000 asker toplamasını ve böylece bu bölgenin askerî açıdan zayıflamasını fırsat bilmiş ve harekete geçmiştir. Bosna Beylerbeyi Hekimoğlu Ali Paşa'nın emrinde bulunan az sayıdaki asker, Bosna halkının yardımıyla Avusturyalılara karşı mücadele etmiş ve bu destansı muhârebe sonunda büyük bir zafer kazanmıştır. İlk olarak Ömer Bosnavî bu mücadeleyi anlatan bir eser yazmış ve bu eseri İbrahim Müteferrika *Ahvâl-i Gazâvât-ı der Diyâr-ı Bosna* adıyla yayımlamıştır. Ömer Bosnavî'nin eserinden ilham alan başka bir müellif *Tevârih-i Banaluka der Diyâr-ı Bosna* adlı bir metin kaleme almıştır. Söz konusu mücadeleye dair diğer bir eser ise Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar tarafından tercüme edilen *Banaluka Sahrâsî Muhârebesi*'dir. Mütercim'in tercümeyle ilgili hiçbir bilgi vermemesi dolayısıyla *Banaluka Sahrâsî Muhârebesi*'nin orijinal hâline ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu çalışma Osmân Mazhar'ın *Banaluka Sahrâsî Muhârebesi* adlı tercümesini edebî ve tarihî açıdan incelemeyi,

* Arş. Gör. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: murataslan@yyu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8376-3780>.

OPEN ACCESS

© Copyright 2024 Aslan

Cite As/Atıf: Aslan, M. (2024). Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar'ın Banaluka Sahrâsî Muhârebesi adlı eseri. *Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(2), 90-125.

Geliş Tarihi (Received): 06.11.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 24.12.2024

ayrıca eserin transkripsiyon alfabesine aktarılmış hâlini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Söz konusu eserin incelenmesi için nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı edebiyatı, 18. asır Osmanlı tarihi, Bosna, Banaluka Sahrâsî Muhârebesi, Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar.

THE BOOK OF DEDEPASHAZADE OSMAN MAZHAR OF HERZEGOVINA CALLED BANALUKA SAHRASI MUHAREBESİ

ABSTRACT: The 1736-37 Ottoman-Russian and Austrian War is a series of battles spread over many fronts. The Austrian army attacked Vidin, the western side of the Danube and Bosnia through three arms. The commander of the Bosnian front, General Joseph Friedrich Hildburghausen (1702-1787), took advantage of the Ottoman Empire's gathering of approximately 20,000 soldiers from Bosnia and Albania to fight the Russians, and attacked. A small number of soldiers under the command of Bosnian Governor Hekimoğlu Ali Pasha fought against the Austrians with the help of the Bosnian people and won a great victory at the end of this epic battle. First, Omer Bosnavi wrote a work describing this struggle and published this work under the name Ibrahim Muteferrika *Ahval-i Gazavat-i der Diyar-i Bosna*. Another author, inspired by Omer Bosnavi's work, wrote a text called *Tevarih-i Banaluka der Diyar-ı Bosna*. Another work about the struggle in question is *Banaluka Sahrasi Muharebesi*, translated by Dedepashazade Osman Mazhar of Herzegovina. Since the translator did not provide any information about the translation, it was not possible to reach the original version of the *Banaluka Sahrasi Muharebesi*. This study aims to examine Osman Mazhar's translation of *Banaluka Sahrasi Muharebesi* from a literary and historical perspective, and also to reveal the translation of the work into the transcription alphabet. Content analysis, one of the qualitative research methods, was used to examine the work in question.

Keywords: Ottoman literature, 18th century Ottoman history, Bosnia, Battle of Banja Luka Sahara, Dedepashazade Osman Mazhar of Herzegovina.

Giriş

1736 yılında Rus İmparatorluğu Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etmiştir. Padişah tarafından Sadrazam Silahdar Mehmed Paşa'ya (ö. 1139/1726-1727) sefer emri verilmiştir. Osmanlılar tarafından Rus İmparatorluğu'yla savaşmak üzere ordu toplanmış, Bosna ve Arnavutluk'tan da yaklaşık 20.000 asker sevk edilmiştir. Rus İmparatorluğu'nu destekleyen Habsburg Hanedanı, başlarda tarafsız kalmayı seçmiş ancak 1737'de Rus İmparatorluğu'na verdiği taahhüt sonucu savaşa dâhil olmuştur. Osmanlı'yla harbe giren Avusturya, 122.540 askerden oluşan ordusunu üç kola ayırmıştır. Mareşal Friedrich Heinrich von Seckendorf emrindeki kol Vidin'e,

George Olivier Wallis emrindeki kol Tuna'nın sol kıyısına, Joseph Friedrich Hildburghausen (Hildburg) emrindeki kol ise Bosna'ya gönderilmiştir. Seferin başlarında Niş'i ele geçiren Avusturya bu üstünlüğünü koruyamamış, ilerleyen safhalarda Sava Nehri'nin gerisine çekilmiş ve böylece Pasarofça Antlaşması'yla (1718) ele geçirdiği Tuna'nın güneyindeki toprakları Osmanlı'ya terk etmek zorunda kalmıştır (Aksan, 2017, s. 112-116; Karagöz, 2011, s. 75-76; Solak, 2020b, s. 1273-1274). Avusturya ordusunun Bosna seferindeki en önemli mücadelelerden biri Bosna'nın merkezinde yer alan Banaluka'daki muhârebedir.

H. 11 Rebiulevvel 1150 (M. 9 Temmuz 1737) tarihinde Avusturya ordusu General Hildburghausen komutasında İzvornik tarafından saldırıya geçmiştir. Bosna Beylerbeyi Hekimoğlu Ali Paşa Avusturya ordusuna karşı durmak üzere Travnik sahrâsına yerleşmiş ve eli silah tutanları savaşa davet etmiştir. Avusturyalılar ilk olarak Ostroviçe Kalesi'ni kuşatmış ancak on beş gün süren bu muhasara Hekimoğlu Ali Paşa'nın birlikleriyle yardıma gelmesi sonucunda başarısız olmuştur. Bunun üzerine Avusturya ordusu bir taraftan 80.000 kişiyle Banaluka'ya ilerlerken diğer taraftan 20.000'er kişilik kuvvetlerle Çetin ve Pojin kalelerini kuşatmıştır. Hekimoğlu Ali Paşa, kuvvetlerini Banaluka tarafına yönlendirmiş ve bir günlük mücadele sonucunda Avusturyalıları bozguna uğratmıştır. Kaçan Habsburg kuvvetleri takip edilmiş, yaklaşık 60.000 asker esir alınmıştır. Bu zaferden haberdar olan Pojin ve Çetin kalelerinin muhafızları da kendilerini muhasara etmekten vazgeçip kaçmaya hazırlanan Habsburg kuvvetleri üzerine baskın yapmışlardır. Böylece Bosna istilası Hekimoğlu Ali Paşa'nın birlikleri tarafından bertaraf edilmiştir. Hekimoğlu Ali Paşa bu muhârebenin tüm ayrıntılarını İstanbul'a bildirmiştir. Padişah tarafından beylerbeyi ve askerler altın, samur kürk, hilat, kılıç ve gümüş çelenk gibi hediyelerle ödüllendirilmiştir (Uzunçarşılı, 2011, s. 724-726; Karaca, 2019, s. 129). Hatta divan şairi Hacı Mustafa Muhlisî (ö. 1162/1749) bu zaferi kutlayan Türkçe-Arapça-Farsça mülemma bir şiir kaleme almıştır (Catovic, 2014). Öte yandan, daha önce Saraybosna kadısı olan Bursalı Seyyid Ahmed Hasib Mü'min-zâde Efendi de Hekimoğlu Ali Paşa'ya bir tebriknâme ve Banaluka zaferine dair bir şiir yazıp göndermiştir. Ayrıca bu zaferi dile getiren bir Boşnak halk türküsü de bulunmaktadır. Mehmed Beg Kaptanoviç bu türküyü genişleterek Saraybosna'da neşretmiştir (Okiç, 1975, s. 390).

Banaluka savunmasını anlatan ilk eser Ömer Bosnavî tarafından yazılmış ve H. 1154 (M. 1741) yılında İbrahim Müteferrika tarafından *Ahvâl-i Gazâvât-ı der*

Diyâr-ı Bosna adıyla yayımlanmıştır. Bu eser daha sonra H. 1293 (M. 1877) yılında Süleyman Efendi Basımevinde *Târîh-i Bosna der Zamân-ı Hekim-zâde Ali Paşa* adıyla bastırılmıştır. Bahsi geçen iki baskı arasında birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır. Ömer Bosnavî'nin eserini Cardonne Fransızcaya, Nepomunk Dubsky Almancaya ve Charles Frazer İngilizceye çevirmiştir. (Su, 1979, s. 1-17). Ayrıca bu eserden hareketle *Tevârih-i Banaluka der Diyâr-ı Bosna* adlı bir eser de yazılmıştır. (Aktaş Kütükçü, 2016, s. iv). Banaluka savunmasına dair bir başka metin *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi* adını taşımaktadır.

1. *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi* Adlı Eser

Banaluka Sahrâsı Muhârebesi adlı eser genelde 1737-1739 Osmanlı-Avusturya Savaşı'nı, özelde bu savaşın Bosna cephesini tüm yönleriyle ortaya koymayı amaçlamamakta; Bosna cephesinde savaşan halkın kahramanca müdafasını ön plana almaktadır. Eser asıl olarak Banaluka Muhârebesi'ni anlatmakta, diğer kalelerin muhasara altına alındığından bahsetse de bunlar üzerinde fazla durmamaktadır. Mesela Çetin ve Pojin kalelerinin muhasara edildiğini bildirmekte ancak Banaluka zaferinden sonra bu kalelerin Avusturyalılardan kurtarılıp kurtarılmadığı hususunda bilgi vermemektedir.

93

Kapak sayfasında eserin Hırvatçadan tercüme edildiği belirtilmiştir. İlk sayfada ise bu eserin Latin harfleriyle Sırpça, Hırvatça ve Boşnakça yazıldığı ifade edilmiştir. Bursalı Mehmed Tahir *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi*'nin -tıpkı eserin üzerinde belirtildiği gibi- Hırvatçadan tercüme olduğunu söylemektedir (2016, s. 1120). Mütercim, *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi*'nde hangi yazardan ve hangi eserden çeviri yaptığını belirtmemektedir. Bu durum, eserin orijinalini bulmayı oldukça zorlaştırmaktadır. Bu zorluktan dolayı eserin orijinalini tespit etmek mümkün olmamıştır.

Banaluka Sahrâsı Muhârebesi Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar tarafından tercüme edilmiştir. Tayyib Okiç, Osmân Mazhar'ın paşa olduğunu zikretmektedir (1975, s. 390). Dedepaşazâde 19. asrın sonlarında siyasi sebeplerle Bosna'dan İstanbul'a göç etmiştir (Gürbüz ve Özkan, 2006, s. 176). İstabl-ı Âmire müdürlüğü yapan Hersekli Osmân Mazhar 1311/1893-1894 yılında mîr-i ümerâlîğe terfi ettirilmiştir (BOA İ.TAL. Kutu: 32, Gömlek: 19, Tarih: H-13.03.1311). 1326/1908'de Mîr-i Mîrânlık payesiyle ödüllendirilmiştir (BOA İ.TAL. Kutu: 449, Gömlek: 62, Tarih: H-12.04.1926). Osmân Mazhar'ın *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi*

adlı tercümesi H. 1326 (M. 1908-1909) yılında İstanbul'daki Rûşen Matbaası'nda basılmıştır. Eser on yedi sayfadan müteşekkil olup Banaluka savunmasını ve Bosna halkının bu savunmadaki kahramanca direnişini anlatmaktadır.

Bu çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler bölümünde yer alan SEL_Osm_00265 demirbaş numarasıyla kayıtlı matbu nüsha kullanılmıştır.

2. *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi* Adlı Eserin Özeti ve Değerlendirmesi

1737-1739 Osmanlı-Avusturya Savaşı'nda Avusturyalıların en önem verdikleri bölge Bosna'dır. Avusturya, Karlofça Antlaşması'ndan Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışına dek bu bölgeyi ele geçirmeyi hedeflemiştir (Budak, 2023, s. 224). *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi* 1737-1739 Osmanlı-Avusturya Savaşı'nın yalnızca ilk yılına ve Bosna cephesine odaklanmaktadır. Eserin ilk kısmı Avusturya imparatoru VI. Karl'ın, huzurunda bulunan asker ve memurlara yaptığı bir konuşma ile başlar. Bu konuşmada VI. Karl, serhat bölgesi olan Bosna'da meskûn Hristiyan halkın Avusturya hâkimiyetinde yaşamak istediklerine dair Başpiskopos Arnadövdiç'ten aldığı bir mektuptan bahseder. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1736'da Rus İmparatorluğu'yla harbe girmesi dolayısıyla Bosna'daki bazı askerlerin bu savaşa gönderildiğine ve böylece Bosna beylerbeyinin emrinde pek az asker kaldığına dair haberleri aktarır. Ayrıca kolera'nın da halkı telef ettiğini bildirir. Bu zamanın Osmanlı'ya saldırmak ve Bosna Hersek'i almak için en uygun zaman olduğunu söyler (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 1-2). Gerçekten de o sırada Bosna, askerî bakımdan oldukça güçsüz bir durumdadır. Uğur Koca, tarihî kayıtlara göre Bosna'dan 8000 kişilik bir kuvvetin Rus İmparatorluğu cephesine sevk edildiğini bildirir (2023, s. 23). Osmanlı hükümetinin Avusturya ile barış içinde olunacağına dair düşüncesi, Bosna'ya askerî açıdan önem verilmemesiyle ve bu serhat bölgesinin Avusturyalılara karşı zayıf bırakılmasıyla sonuçlanmıştır (Aktepe, 1976, s. 70). Böylece Bosna'nın savunma bakımından yetersiz olması ve kolera ile mücadele etmesi bu bölgeyi işgal etmeyi hedefleyen Avusturyalılar için teşvik edici sebeplerden olmuştur.

Banaluka Sahrâsı Muhârebesi adlı metne göre Kral VI. Karl'ın yaptığı toplantıda General Hildburghausen'in öne çıktığı ve Bosna'ya yapılacak seferde başkumandanlığın kendisine verilmesini talep ettiği görülür. General Hildburghausen bu konudaki kararlılığını Hristiyan halkı Müslümanların elinden

kurtarmak, Saraybosna'yı fethedip Kral VI. Karl'a teslim etmek ayrıca Saraybosna'nın en güzel kızlarının kralın sarayında istihdam edilmesini sağlamak üzere söz vererek belirtmiştir. Bu kararlı duruşu dolayısıyla kral, Hildburghausen'in talebini kabul etmiş, onu başkumandan ilan ederek emrine 30.000 Macar süvarisi, 40.000 de Nemçe-Polak-Hırvat askeri vermiştir. Toplam 70.000 kişilik orduyu üç generalin emrine vermiş, bunların üç koldan Bosna'ya saldırmasını emretmiştir (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 2-3). Avusturya ordusunun asker sayısına dair Hersekli Osmân Mazhar'ın verdiği rakamlar diğer tarih kaynaklarıyla ve güncel akademik çalışmalarla uyuşmamaktadır. Bu uyuşmazlık Hekimoğlu Ali Paşa kumandasındaki Bosna ordusunun asker sayısı hususunda da geçerlidir. Michael Robert Hickok bu savaşa dair anlatılar ile arşiv kayıtları arasında ciddi farklılıklar olduğu üzerinde durur (1997, s. 23). Mesela Şemdânîzâde'ye ve Ömer Bosnavî'ye göre Avusturya kuvvetleri 150.000 (Aktepe, 1976, s. 69; Budak, 2014, s. 67), Göynüklü Ahmed Efendi'ye göre 180.000'den fazla (2019, s. 444) kişiden oluşmaktadır. Yalnızca Banaluka Kalesi'ne saldıran Nemçe ve Hırvat kuvvetleri Subhî Mehmed'e göre 40.000 (Bilgin, 2003, s. 51), Şemdânîzâde'ye ve Ömer Bosnavî'ye göre 80.000 kişidir (Aktepe, 1976, s. 71; Budak, 2014, s. 67). Virginia Aksan, Hekimoğlu Ali Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusunun ve yerel milis kuvvetlerinin asker sayısını 20.000 olarak belirtir ve düşman kuvvetlerinin de yaklaşık bu kadar olduğunu ifade eder (2017, s. 120-121). Rüçhan Budak ise Hekimoğlu Ali Paşa kumandasındaki Bosna eyalet ordusunun sayısının Travnik'teki seferberlikten sonra 20.930'a ulaştığını söyler (2023, s. 227).

Hersekli Osmân Mazhar'ın eserine göre Avusturya kuvvetleri ilk olarak Drava Nehri kıyısında yer alan Osijek Kalesi'ne girmiştir. Daha sonra ordu üç kola ayrılmıştır. Birinci kol kumandanlığı Hırvatistan Ban'ı Kont Esterhazy'ye verilmiş ve onun Ostroviçe Nehri sahilinden Krain yönüne gitmesi emredilmiştir. İkinci kol kumandanlığı Grof Czaky'ye verilmiş, onun Çetin ve Pojin kalelerine saldırması istenmiştir. Üçüncü kolun kumandanlığını General Hildburghausen üstlenmiştir. Hildburghausen, emrindeki orduyla Sava Nehri sahilinden geçip Gradşka kasabası üzerinden Banaluka Kalesi'ne doğru yönelmiştir. Ordu birkaç gün sonra Banaluka Kalesi'ni muhasara altına almış, kaleyi hendeklerle çevirmiş ve bu hendekleri Vrba Suyu'yla doldurmuştur. Böylece kaleden kaçılmasını engellemeye çalışmıştır (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 3). Hersekli Osmân Mazhar Avusturya ordusunun niteliğini ayrıntılı bir şekilde söylememektedir. Bu ordunun

kaç topu olduğu, kaç tabura ayrıldığı, ne kadarının süvari ve ne kadarının piyade olduğu konusunda Osmân Mazhar'ın eserinde bilgi verilmez. Bu bilgilere Hakan Karagöz'ün doktora çalışmasıyla ulaşmak mümkündür. Bu çalışmaya göre 1737 yılında Gradşka'da General Hildburghausen komutasında bulunan Avusturya ordusunun askeri gücü 15 piyade taburu, 12 humbaracı bölüğü, 33 süvari bölüğü ve 32 toptan oluşmaktadır. Bunun dışında Avusturya ordusuna yardım etmek için Hırvatistan Banı Kont Esterhazy komutasında milis güçler de bulunmaktadır (Karagöz, 2008, s. 334-335).

Hakan Karagöz'ün 1737-1739 Osmanlı-Avusturya Savaşı'nı konu alan doktora tezinde Avusturya ordusunun işgal etmek üzere Bosna'ya girişi Hersekli Osmân Mazhar'ın verdiği bilgilerle örtüşmektedir. Bahsi geçen çalışmaya göre Avusturya ordusu ilk olarak İzvornik üzerinden saldırıya geçerek bir palankayı basmış ve buradakileri katletmiştir. Ardından Usturumca'yı muhasara etmiştir. Burada halkın yardımıyla direnen kale, Hekimoğlu Ali Paşa'nın desteği sonucunda muhasaradan kurtulmuştur. Usturumca'daki başarısızlığın ardından General Hildburghausen komutasındaki Avusturyalılar Gradička'dan Banaluka'ya hareket etmişler ve bu kaleyi muhasara altına almışlardır. Bu sırada Avusturya ordusunun bir kısmı Çetin ve Pojin kalelerini kuşatmıştır (Karagöz, 2008, s. 44-45).

Banaluka Sahrâsı Muhârebesi'ne göre General Hildburghausen Banaluka Kalesi muhafızlarına teslim olmalarını talep eden bir mektup göndermiş; Dizdarzâde Ömer Ağa ve Müftü Efendi gibi ileri gelenler bu mektuba teslim olmayı reddeden ve kaleyi savunacaklarını beyan eden bir mektupla karşılık vermişlerdir. Bunun üzerine Hildburghausen kaleyi topa tutmuştur. Kaledekiler düşmanın aniden saldırması üzerine şaşkınlığa düşmüşler ancak Dizdarzâde Ömer Ağa ile Müftü Efendi'nin cesaret verici konuşmaları sayesinde bu şaşkınlıktan kurtulmuşlar ve kaleyi savunmuşlardır (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 4-6). Osmanlı dönemine ait bazı tarih kitaplarında da önde gelenlerin ve halkın savaş hususunda cesaret verici nutuklar söylediğinden bahsedilmektedir. Mesela *Târîh-i Göynüklü*'de Banaluka halkının şöyle dediği rivayet olunur:

Ba'dehû ahâlî-i kal'a bir yire cem' olup, "Çünkü düşmen-i bi-dîn gelüp böyle her tarafımızı def'aten muhâsara idüp mâlımız dahi sözüümüz geçmedikden sonra cümlemiz ceng ide ve ceng ide ıyâl u evlâdlarımız yanlarında şehîd oluruz veyâhûd bu gelen küffârî tu'me-i şemşîr ile helâk

iderüz.” diyüp, “Mütevekkilen-alallâh!” diyüp topların güllerin yirleşdir[üp]
cenge şürû' eylediler (Göynüklü Ahmed Efendi, 2019, s. 445).

Mür'i't-tevârih'te ise Banaluka kadısı Bosnavî Ali Efendi'nin, düşmanın Banaluka'ya yöneldiğini duyup korkan bazı kimselere karşı çıkıp düşmanla savaşmak gerektiğini söylediğinden bahsedilir: “Belde kâdısı Bosnavî Ali Efendi, âlim bi'l-mes'ele ve umûr-ı dîde âdem olmağla, küffâr toprağımıza girdi, hamle etmesine hâcet yok, cihâd farz oldu deyü gayret vermekle...” (Aktepe, 1976, s. 70).

Hekimoğlu Ali Paşa Bosna'nın belli başlı kalelerinin muhasara edilmesi üzerine Travnik'e yönelmiş ve burada seferberlik ilan etmiş, böylece Avusturyalılara karşı savaşmak üzere Bosna ordusunu güçlendirmeye çalışmıştır. Seferberlik sonucunda 8.000 asker silah altına alınmıştır (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 8-10). Hakan Karagöz de Hekimoğlu Ali Paşa'nın seferberlik ilan ettiğine dikkat çekmiştir: “Ancak orduda yeterli sayıda asker olmadığından dolayı eli silâh tutan herkes hudut boylarının müdafaası için seferber edilmiştir” (2008, s. 35). Kaynaklara göre Hekimoğlu Ali Paşa, seferberlik ilan etmeden evvel İstanbul hükümetinden yardım talep etmiş ancak sadrazam tarafından bu talep önemsenmemiştir. Şemdânîzâde'ye göre Hekimoğlu Ali Paşa Habsburgların orduyla harekete geçtiklerini Sadrazam Silahdar Mehmed Paşa'ya bildirmiş ancak ondan Nemçe ile sulh hâlinde bulunduğu, vesvese yapılmaması gerektiği cevabını almıştır. Bunun üzerine Ali Paşa Bosna'nın kadılarını, müftülerini, şeyhlerini ve önde gelenlerini toplantıya çağırarak ve onların görüşlerini almıştır. Nihayetinde İstanbul'dan bağımsız hareket edip düşmanla mücadeleye ve bunun için seferberlik ilan etmeye karar vermiştir (Aktepe, 1976, s. 70; Koca, 2023, s. 23-24, Budak, 2014, s. 69-71). Osmân Mazhar'ın metninde Hekimoğlu Ali Paşa'nın İstanbul'dan yardım alamadığı söz konusu edilmemektedir.

Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar'a göre seferberlik sonrasında savaşa hazır olan Bosna ordusunun ilk faaliyeti Ostroviçe Kalesi'ni muhasaradan kurtarmak olmuştur. Kılıç kılıca yapılan bu çatışmada Bosna ordusundan yaklaşık 2.500 kişi şehit olurken Avusturya kuvvetlerinin çoğu öldürülmüş; bir general, bir miralay ve 300 kadar asker esir alınmıştır. Bu zaferi duyan Ban Esterhazy, Bihke Kalesi muhasarasını kaldırmış ve ortadan kaybolmuştur (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 11-12). Ömer Bosnavî de *Ahvâl-i Gazâvât der Diyâr-ı Bosna* adlı

eserinde Bosna kuvvetlerinin ilk olarak Ostroviçe kalesini kurtardığını anlatır (Budak, 2014, s. 77-78).

Hersekli Osmân Mazhar'a göre Ostroviçe zaferinden sonra Bosna ordusu Banaluka Kalesi'ne doğru ilerlemiştir. Hekimoğlu Ali Paşa, Kaptan Mehmed'i beş yüz seğmenle birlikte önden göndermiş, onlara Bosna ordusunun geçmesi için Vrbas Suyu üzerine köprü yapmalarını ve düşman askerlerini abluka altına almalarını emretmiştir. Vrbas Nehri üzerinden geçen Hekimoğlu Ali Paşa, ertesi gün Banaluka'yı muhasara eden düşman kuvvetlerinin sayıca çok fazla olduğunu görünce kumandanlarıyla istişare yapmış, düşman üzerine üç koldan saldırmaya karar vermiştir. Bosna ordusu aniden düşmanın üzerine saldırınca kale içerisinde bulunan muhafızlar da dışarı çıkıp orduya destek olmuşlardır. Yirmi dört saatlik mücadele sonunda Bosna ordusu Avusturyalılara karşı zafer kazanmıştır. Düşman ordusundan yalnızca General Hildburghausen ve birkaç Macar süvarisi Sava Nehri'ni geçerek canlarını kurtarabilmişlerdir. Bu muhârebede Bosna ordusundan yaklaşık 8.500 kişi şehit olmuştur. Avusturya ordusu ise adeta imha edilmiştir (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 12-16). Hersekli Osmân Mazhar, Banaluka Muhârebesi'nin yirmi dört saat olduğunu söylerken Hakan Karagöz bu muhârebenin yalnızca on saat sürdüğünü belirtir. Osmân Mazhar savaş sonunda elde edilen ganimet hakkında bilgi vermez. Hakan Karagöz'e göre bu zafer sonucunda 15.000 varil barut, 2300 çadır, 12 top, 3 havan topu ve pek çok savaş aleti ganimet olarak alınmıştır. Osmân Mazhar eserin başlarında Çetin, Pojin ve Ostroviçe kalelerinin muhasara edildiğini söyler ancak Banaluka zaferinden sonra bu kalelerin akıbeti hakkında bilgi vermez. Karagöz, bu yenilgiden sonra Çetin, Pojin ve Ostroviçe kalelerini muhasara eden Avusturyalıların geri çekilmeye niyetlendiğini ancak Osmanlıların kale muhafızları tarafından imha edildiklerini anlatır (Karagöz, 2008, s. 45-46). Rûçhan Budak'ın doktora tezine göre ise Çetin, Pojin ve Ostroviçe kalelerini muhasara eden Avusturya ordusu imha edilmemiştir. Banaluka'da yenilgiye uğrayan General Hildburghausen, Hırvat Banı'na Pojin ve Çetin kalelerinin muhasarasını bırakmasını ve merkez orduya dâhil olmalarını emretmiştir. Böylece söz konusu kaleler de düşman işgalinden kurtulmuştur (Budak, 2023, s. 230). Banaluka Muhârebesi'nde Avusturyalıların ağır bir yenilgi aldıkları ve Bosna ordusu tarafından Vrbas Suyu'na döküldükleri *Târîh-i Göynüklü*'de de zikredilir (Göynüklü Ahmed Efendi, 2019, s. 416). Bosnalıların "büyük" zaferini öne çıkarmak isteyen Herseki Osmân Mazhar, Banaluka Muhârebesi'nden General

Hildburghausen ile beraber yalnızca birkaç kişinin kurtulduğunu söyler oysa Şemdânîzâde'ye göre Vrba Suyu'nu geçen düşman askerlerinden yaklaşık 200'ü canını kurtarabilmiştir (Aktepe, 1976, s. 72).

Osmân Mazhar, Banaluka zaferi dolayısıyla Hekimoğlu Ali Paşa'nın kumandanlara çeşitli makamlar bağışladığını, sipahilerin maaşlarını arttırdığını ve askerlere çelenkler hediye ettiğini belirtir (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 17). *Târîh-i Göynüklü*'de ise Bosna gazilerine verilen hediyelerin İstanbul'dan gönderildiği söylenir. Hekimoğlu Ali Paşa'ya da yüz kese harçlık, kılıç ve kürk hediye edildiği ifade edilir: "Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri gelen âdemîsine üç bin gurûş in'âm ve hil'at-i fâhire ilbâs ve Paşa hazretlerine kılıç ve kürk ve yüz kîse harçlık, Bosna gâzilerine üç binden mütecâviz çelenk irsâl olundu" (Göynüklü Ahmed Efendi, 2019, s. 446).

Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar'ın eseri, Banaluka zaferinden sonra sona erer ancak bu zaferin Osmanlılara faydasından bahsetmez. Bu konuda Hakan Karagöz şunları ifade eder:

Hekimoğlu Ali Paşa'nın Banyaluka zaferi ile Bosna'nın Avusturyalılar tarafından istilâ edilmesi engellenmiş, Osmanlı kuvvetleri tarafından Sava nehri üzerindeki Avusturyalılara ait palankalar yağmalanmış, Belgrad-Varad taraflarına akınlar yapılmış ve zikredilen bu gelişmelerin sonucunda Erdel ve Macaristan'da Avusturya aleyhine ayaklanmalar çıkmıştır (Karagöz, 2008, s. 46).

1737'de gerçekleşen Banaluka zaferi Bosna'yı işgal etme amacıyla olan Avusturya ordusunu durdurmuştur. İlerleyen safhalarda Osmanlılar, Pasarofça Antlaşması'yla kaybettiği Belgrad'ı almış ve bu bölgede tekrar hâkimiyeti ele geçirmiştir.

Banaluka Sahrâsı Muhârebesi, Ruslarla savaşmakta olan Osmanlı ordusundan yardım alamayacak olan Hekimoğlu Ali Paşa'nın, onun emrinde bulunan az sayıdaki asker ve vatani uğruna her türlü fedakârlığı göze alan Bosna halkının büyük bir düşman ordusuna karşı kazandıkları destansı zaferi konu edinmektedir. Eser, bu zaferin düşmanlar tarafından dahi takdir edildiğini öne sürmekte, muzafferiyetin halk arasında türkülerle anıldığını belirtmektedir. Müellif Bosna halkının ne kadar kahraman ve vatansever olduğunu anlatmakta, Müslümanların asla düşmana teslim olmayacağını ve her türlü imkânsızlık içinde

dahi vatanlarını savunacağını göstermektedir. Balkan Savaşları arifesinde yayımlanan bu metnin çeşitli zorluklarla mücadele eden Balkan halklarına motivasyon vermek üzere yazıldığını düşünmek mümkündür. 18. asrın ilk yarısında yaşanan Banaluka Muhârebesi'nin 20. asırda tekrar bir metinle anlatılması, mütercim Osmanlı halkına en imkânsız durumda bile düşmanla savaşmak ve vatan uğruna her türlü fedakârlığı göze almak konusunda cesaret verme arzusuna bağlanabilir.

Sonuç

1736-39 Osmanlı-Rusya ve Avusturya Savaşı'nın cephelerinden Bosna'da yaşanan mücadele, Hekimoğlu Ali Paşa kumandasındaki askerlerin sayıca yetersiz olması ve Bosna halkının savaşa girmesi dolayısıyla dikkat çekmektedir. General Hildburghausen komutasındaki Avusturya ordusu, önemli bir kısmını halkın oluşturduğu Bosna kuvvetleri tarafından büyük bir yenilgiye uğratılmıştır. Vatan uğruna yapılan bu halk mücadelesi Ömer Bosnavî'nin eseriyle ve çeşitli halk türküleriyle ölümsüzleştirilmiştir. Ömer Bosnavî tarafından yazılıp İbrahim Müteferrika tarafından bastırılan *Ahvâl-i Gazâvât-ı der Diyâr-ı Bosna* adlı eserden yıllar sonra, Balkanlardaki siyasi durumun karışık olduğu 1908-1909 yıllarında Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar tarafından bu olay *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi* adlı tercüme eserle bir kez daha Osmanlı toplumuna hatırlatılmıştır. Böylece mütercim imkânsızlıklar içinde dahi vatan için savaşılması gerektiğini ve bu durumda bile büyük ordulara karşı zafer kazanılabileceğini anlatmış, toplumu motive etmeyi amaçlamıştır.

Eserde müellifin özellikle Banaluka Muhârebesi'ne odaklandığı, Avusturya ordusunun diğer kale muhasaralarını yalnızca bir dekor olarak kullandığı görülmektedir. Banaluka zaferinin coşkuyla kutlanıldığını ve gazilere çeşitli hediyeler dağıtıldığını anlatan müellif, eserin başlarında muhasara edildiğini belirttiği Çetin ve Pojin kalelerinin akıbetinden haber vermemektedir.

Bir serhat bölgesi olarak Bosna, kendine has bir idari yapıya sahip olup Avusturyalılarla girilen pek çok savaşın sahnesi konumundadır. 1737-1739 Osmanlı-Avusturya Savaşı bu sürecin yalnızca bir parçasıdır. Söz konusu savaşın Bosna cephesinde gerçekleşen Banaluka Muhârebesi, İstanbul yönetiminden destek alamayan Bosna yerel kuvvetlerinin seferberlik ilan edip Avusturya'ya karşı savaşması ve bu muhârebe sonucunda büyük bir zafer elde etmesi dolayısıyla müellif

tarafından özellikle seçilmiştir. Banaluka Muhârebesi'nde kazanılan zafer Habsburg Monarşisi'nin Bosna üzerindeki emellerini bir süreliğine ortadan kaldırmış, savaşın ilerleyen safhalarında Osmanlıların 1718'de imzalanan Pasarofça Antlaşması'ya kaybettiği Belgrad'ı tekrar ele geçirmesiyle sonuçlanmıştır. Dolayısıyla Banaluka Muhârebesi, Osmanlı-Avusturya Savaşı'nın (1737-1739) kaderini değiştiren bir dönüm noktası olmuştur.

Bu çalışmada Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar tarafından tercüme edilen *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi* adlı eserin orijinal hâline ulaşamamıştır çünkü mütercim bu konuda hiçbir ipucu vermemektedir. Söz konusu orijinal metnin ortaya çıkması hâlinde bu çalışmaya konu olan tercümenin niteliği ve tarihi bir kaynak olarak değeri hakkında yorum yapma imkânı doğacaktır. Orijinal metnin eksikliği dolayısıyla şimdilik tercüme eserin transkripsiyon alfabesine aktarılıp tarihî ve akademik kaynakların ışığında değerlendirilmesiyle yetinilmiştir.

Etik Beyan

Çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında belirtilen tüm kurallara uyulduğu beyan edilmiştir.

Etik Kurul Onayı

Araştırmanın etik kurul izni gerektirmeyen araştırmalardan olduğu beyan edilmiştir.

Çıkar Çatışması ve Finansal Katkı Beyanı

Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması ve finansal katkı beyan edilmemiştir.

Kaynakça

Aksan, V. H. (2017). *Kuşatılmış bir imparatorluk, Osmanlı harpleri 1700-1870* (G. Çağalı Güven, çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Aktaş Kütükçü, B. (2016). *Tevârih-i Banaluka der diyâr-ı Bosna* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Aktepe, M. M. (1976). *Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi târihi mür'i't-tevârih*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

- Aktepe, M. M. (1998). Hekimoğlu Ali Paşa. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm ansiklopedisi* içinde (C. 17, s. 166-168). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ.TAL. Kutu: 32, Gömlek: 19, Tarih: H-13.03.1311.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, İ.TAL. Kutu: 449, Gömlek: 62, Tarih: H-12.04.1326.
- Bilgin, E. (2003). *1148-1152/1736-1739 savaşı tarihçesi (Subhi Mehmed'in müzâkerât-ı sulhiyye tarihçesi adlı eseri)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Budak, R. (2014). *The Bosnian frontier (1737-1739): a case study on Ömer Bosnavi's work (ahvâl-i gazavât der diyâr-ı Bosna)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Üniversitesi.
- Budak, R. (2023). *1736-1739 Osmanlı-Rus-Avusturya savaşları ve Kırım hanlığı*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Yeditepe Üniversitesi.
- Bursalı Mehmed Tahir. (2016). *Osmanlı müellifleri*. TÜBA Yayınları.
- Catovic, A. (2014). Hacı Mustafa Boşnak Muhlisî. *Türk edebiyatı isimler sözlüğü* içinde. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muhlisi-haci-mustafa-bosnak> (Erişim Tarihi: 05.11.2024).
- Göynüklü Ahmed Efendi. (2019). *Târîh-i Göynüklü*. S. Çolak ve M. Aydar (haz.). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Gürbüz, M. ve Özkan, A. (2006). Bosna-Hersek'ten Anadolu'ya göçler. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, 2, 151-187.
- Güven, O. (2017). *İki savaş arasında Bosna kaleleri (1669-1683)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar. (1326). *Banaluka sahrâsı muhârebesi*. Rüşen Matba'ası.
- Hickok, M. R. (1997). *Ottoman military administration in eighteenth-century Bosnia*. Brill.
- Karaca, Z. (2019). *1699-1739 Osmanlı Avusturya antlaşmalarına göre sınır tespit çalışmaları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Karagöz, H. (2008). *1737-1739 Osmanlı-Avusturya harbi ve Belgrad'ın geri alınması*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.

- Karagöz, H. (2011). Osmanlı ve Avusturya ordularının 1739 Belgrad Kuşatması'nda kullandıkları toplar ve topların tahrip güçleri. *Tarih Dergisi*, 51, 73-101.
- Koca, U. (2023). *İki savaş arasında Osmanlı idaresinde Bosna eyaleti (1739-1768)*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Okiç, T. (1975). Belgrad'daki Bayraklı Camii. *Vakıflar Dergisi*, 10, 385-401.
- Sisic, F. (1916). *Pregled povijesti Hrvatskoga naroda: od najstarijih dana do godine 1873*. Izdanje Matice Hrvatske.
- Solak, M. (2020a). Mutlak monarşi yolunda bir durak: Habsburg Karlovac Generalliği'nin yeniden yapılandırılması (1741-1748). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 320-331.
- Solak M. (2020b). Sava ve Una nehir bölgelerinde Osmanlı-Habsburg hudüd tahdidi. *Tarih & Gelecek Dergisi*, 6(4), 1270-1296.
- Solak, M. (2021). Osmanlı-Habsburg hududunun tarihsel bir kaynağı: Sava nehri (1699-1718). G. Gütçay ve A. Manafidizaji (ed.), *Balkan 4. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi* içinde (s. 152-165).
- Solak, M. (2023). *Hırvat askerî sınır bölgesi: Habsburg savunmasında askerî ve idarî değişim üzerine bir inceleme (1526-1664)*. Selenge Yayınları.
- Su, K. (1979). *Ömer Bosnavi, Tarih-i Bosna der zaman-ı Hekimoğlu Ali Paşa*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2011). *Osmanlı tarihi (IV. cilt, 1. bölüm) Karlofça anlaşmasından XVIII. yüzyılın sonlarına kadar*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Transkripsiyonlu Metin

(Kapak Sayfası)

Hırvatcadan, tercüme:

Banaluka Şahrâsı Muḥârebese

Hersekli Dedepaşa-zâde

‘Oşmân Mazḥar

İstanbul

Cağaloğlunda Rüşen Matba‘ası

326

(1)¹

Banaluka Şahrâsı Muḥârebese

Banaluka Şahrâsında vuḳū‘ bulan muḥârebe-i ḥün-rîzâneye dâ‘ir ve Latînî ḥurûfât ve Hırvat ve Şırb ve Boşnaḳ lisânıyla yazılmış olan manzûmeniñ şüret-i mütercemesidir:

1154 sene-i hicriyesinde ve 1337 sene-i milâdîsinde Avusturya devletiniñ pây-i taḥtı olan Vıyana şehrinde bir gıce sarây-ı kralîde ‘umûm ümerâ-yı ‘askeriye ile me‘mûrîn-i sâ‘ire tecemmu‘ itmişlerdi. Kral² mevki‘inde kıyâm iderek âtîde muḥarrer nuḥku îrâd itdi.

¹ Orijinal metindeki sayfa numarasını göstermektedir.

² Metinde adı zikredilmeyen Habsburg kralı, VI. Karl’dır (Karagöz, 2008, s. 34). Eserde Bosna eyaletini işgal etme arzusuyla yer alır. General Hildburghausen emrine 70.000 kişilik bir ordu verip onları Bosna’ya gönderir.

Şüret-i Nuṭk

Bosna, Hersek kıt'asında bulunan bütün Ortodoks ve Latinlerden birtakım feryâd-nâmeler alıyorum. Bu feryâd-nâmelerde ehl-i İslâmın mezâliminden bahş olunuyor. Dün gece daḥi Sarâybosna serpişkoposu Arnadövdiç'den (آرنادووديج) daḥi bir 'arîza-i istirhâmiye aldım ki o daḥi mu'avenetimizi ve İslav ve Latin kavminin taḥt-ı muḥâfaza ve ḥimâyemize alınmasını ricâ idiyor. (2) Bosna vâlîsiniñ³ ma'iyetinde şimdiki ḥâlde gâyet cüz'î 'asker var imiş. 'Osmanlı 'askerinin cümlesi Rusya⁴ muḥârebesine sevḳ ve i'zâm olunmuş. Ve ḳolera daḥi pek çok insân[1] telef itmiş. Ve Bosna Hersek zabtı için eñ fırsatlı bir zamân bu zamân imiş. Bu bâbdaki fikirlerinizi beyân idiniz.

İşbu nuṭkuñ ḥitâmını müte'akib ḥâzîrûn meclisden Ceneral Hildburḡ (هلدبورغ)⁵ yerinden kıyâm ve söze âgâz iderek ey bizim ḥaşmetlü ḳralımız, birkaç söz 'arz itmek için müsâ'ade-i ḥaşmet-penâhîlerinizi istirhâm eylerim:

Bosna Hersek'de bulunan İslav kavminin taḥt-ı ḥimâye ve yed-i ḥükûmrânîñize alınması ve İslâm mezâliminden ḳurtarılması için îcâb iden 'asker ile müḥimmât ve âlât-ı nâriye iḥsân buyurularak ve ser-ḳumandanlığı daḥi 'uhde-i 'âcizâneme ihâle idilerek hemân Sarâybosna üzerine müteheyyi-i 'azîmet olmaḳlığıma müsâ'ade-i

³ Meşhûr Hekîmoglu 'Alî Paşadır (Müellifin notu). Eserde Bosna eyaletinin beylerbeyi olarak yer almaktadır. 1100/1689 yılında İstanbul'da doğmuştur. III. Ahmed döneminde saraya girmiştir. Zile kazası voyvodalığı, Türkmen ağalığı, Adana beylerbeyliği, Halep beylerbeyliği, Anadolu beylerbeyliği gibi görevlere atanan Ali Paşa 1144/1732'de sadrazam olmuştur. 1148/1735'te sadrazamlıktan azledilip Midilli adasına gönderilmiş, ardından Bosna beylerbeyi olmuştur. Bu görevi üç yıl kadar yürüttükten sonra Mısır beylerbeyliğine tayin edilmiştir. 1155/1742'de ikinci kez sadrazam olan Ali Paşa bu görevi bir buçuk yıl kadar sürdürmüştür. 1156/1743'te yine Midilli'ye sürülmüş, iki ay sonra Girit'e gönderilmiştir. 1157/1744'te bir kez daha Bosna beylerbeyliğine getirilmiştir. Daha sonraları Tırhala sancak beyliği, Özi beylerbeyliği, Bender muhafızlığı görevlerini yürütmüştür. 1168/1755'te üçüncü kez sadrazam olmuştur. Bu görevde ancak üç ay kalabilmiştir. İdam edilmek üzere Kızkulesi'ne hapsedilen Hekimoğlu Ali Paşa, valide sultanın sayesinde bu cezadan kurtulmuş ancak Kıbrıs'a sürülmüştür. Beş ay sonra Rodos'a nakledilmiştir. Tekrar Mısır beylerbeyliği ve Anadolu beylerbeyliği görevlerini üstlendikten sonra Kütahya'ya gitmiştir. 1171/1758'de Kütahya'da vefat etmiştir (Aktepe, 1998, s. 166-167).

⁴ Rusya İmparatoriçesi Katerina ile idilen muḥârebedir. (Müellifin notu)

⁵ 1736'da Hırvatistan'daki gözetleme kulelerinin komutanı olan ve emrinde 14.000 asker bulunan General Josef Friedrich Hildburghausen, 1737'de Avusturya'nın Osmanlılara karşı savaşa girmesiyle Bosna cephesinin komutanlığına atanmıştır (Karagöz, 2008, s. 328-334). Savaşın sonras Osmanlılarla yapılan Belgrad Antlaşması (1739) dolayısıyla en çok suçlanan kişi Hildburghausen olmuşsa da 1744'te mareşal rütbesine yükseltilmiş ve Karlovac Generallığına getirilmiştir. Bu görevi sırasında generalliğinin yeniden düzenlenmesi için birtakım çalışmalarda bulunmuştur (Solak, 2020a, s. 325).

kralîleriniñ erzân⁶ buyurulmasını istirhâm iderim. Sarâybosna şehrini Ceneral Gogen (كوكنن) gibi ihrāk itmeksizin yed-i kralîñize geçireceğim. Ve Sarâybosna şehriniñ eñ hüsna maħbûbelerini ma'yyet-i kralîlerinde istihdâm olunmağ üzere Sarâybosna yâdigarı olarak taqdîm ideceğim demiştir. (3) Kral Ceneral Hildburg'ıñ ifâdesini istimâ' itdikden sonra taħsîn iderek arzûsunuñ is'âf olunacağını kendisine va'd ylemiştir.

Otuz biñ Macar süvârîsi ve kırk biñ Nemçe ve Polak ve Hırvat ve Bosna hudûdunda bulunan 'askerîñ cümlesi üç ceneral kumandasında olarak ve ser-kumandanlık vazîfesini Ceneral Hildburg ifâ etmek üzere lâzım gelen topçu ve mühimmât ve edevât i'tâ idilerek Bosna hudûduna müteveccihen hareket ittirildi. Bu 'asker Drava (دراوا) Nehri sevâhilinde meşhûr Osyak⁷ (اوسيه ق) Kal'ası'na girdi. Ceneral Hildburg 'askere üç kol üzerine hareket emrini virdi. Birinci kol kumandanlığı Hırvatistân vâlîsi Ban Hesterhan'a (بان هسترحان)⁸ virilerek Una (اونه) Nehri sevâhilinden Ostroviçe (اوستروبيچه) tarîkiyle Krayına⁹ (قرايينه) cihetine ikinci kol kumandanlığı daħi Ğrof Çaki'ye (غروف چاكي) tevdi' kılınarak Çetin (چتين) ve Pojin (پوژين) cihetine üçüncü kol kumandanlığı daħi Ceneral Hildburg kabûl iderek meşhûr Şava (صوا)

⁶ Orijinal metinde bu kelime ezzân (اززان) şeklinde yazılmıştır.

⁷ Günümüzde Osijek'tir.

⁸ Ban, Hırvatistan topraklarının yöneticisine verilen bir ünvanıdır. İdarelerindeki bölgelerin valisi olan banlar kralın temsilcisi olarak hareket etmişler ancak 1091'de Hırvatistan'ın Orta Çağ Macaristan Krallığı ile birleşmesinden sonra banlar Hırvatistan'ın genel valisi hâline gelmiştir. Kral tarafından atanan banlar başkumandanlık, başyargıçlık ve parlamento başkanlığı görevlerini ellerinde bulundurmaktadır. 1225 yılında ban makamı Hırvatistan-Dalmaçya Banı ve Slavonya Banı olmak üzere ikiye ayrılmıştır fakat Osmanlıların seferleri sonucunda askerî ihtiyaçlar nedeniyle bu makam tekrar birleştirilmiş ve Hırvatistan-Slavonya-Dalmaçya Banlığı hâline gelmiştir. Habsburg Monarşisi tarafından 1527'de ele geçirilen bu bölgeler Hırvatistan Banı tarafından yönetilmeye devam etmiştir. Habsburgların Hırvatistan'ı banlar aracılığıyla yönetimi 1848'e dek sürmüştür. Banlık kurumu 20. asra dek varlığını korumuştur (Solak, 2023, s. 81-85). 1737-1739 Osmanlı-Avusturya Savaşı sırasında Hırvatistan-Dalmaçya-Slavonya Banı olarak Josip Esterhazy (Hesterhan) görev yapmaktadır. Ferdo Sisic'e göre Esterhazy, Hırvatistan-Dalmaçya-Slavonya Banı olarak 1733-1741 yılları arasında görev yapmıştır (1916, s. 361). Hersekli Dedepaşazâde Osman Mazhar'ın eserinde Ban Esterhazy dört yerde zikredilmektedir.

⁹ Bu bölgenin günümüzdeki adı Krajina'dır. "Vojna Krajina" ifadesi "askeri sınır bölgesi" anlamına gelmektedir. "Banska Krajina" ise "Ban'ın idaresindeki sınır bölgesi" demektir (Solak, 2023, s. 20-23). Bu durumda Krajina kavramının sınır bölgesini ifade ettiği anlaşılmaktadır. Kavram Osmanlı Türkçesinde "Krayına" şeklinde telaffuz edilmektedir. *Banaluka Sahrâsı Muhârebesi*'nde geçen bu ifade Bosna bölgesinin bir serhat olduğunu ifade etmektedir. Nitekim Hersekli Osmân Mazhar, Krain halkının çok cesur ve savaşçı bir toplum olduğunu ifade etmektedir. İzvornik muhâfızı Mehmed Kapudan da seferberlik için bu bölgeden 8.000 asker toplayıp Bosna ordusuna dâhil etmiştir (Hersekli Dedepaşazâde Osmân Mazhar, 1326, s. 10).

Nehri¹⁰ sevâhîlinden Ğradşka (غرادشقه) kaşabası tarîkiyle Banaluğa cihetine müteheyi-i 'azîmet oldular.

Çend gün soñra Ceneral Hildburg' uñ taht-ı kumandasında bulunan 'asker Banaluğa Ğal'ası'nı muhâşaraya aldı. Ğal'anın eñrafında birtakım hendekler açarak ve Vırbaş¹¹ (ويرباش) Şuyu'nuñ (4) mecrâsını mezkûr hendekler içine akitarak Ğal'adan hiç bir kimseniñ dışarıya çıkmasını men' ile 'askerini dañi fenn-i harb kâ'idesine tañbîkan güzel bir şüretde tertîb ve ta'yîn eyledi. Banaluğa Ğal'ası derûnunda bulunan 'asker ve ahâlî bu hâl-i dehşetmâ'ili görünce hayret içinde kalmışlar ve Cenâb-ı Hakk'a tazarru' ve niyâza başlamışlardır. Ceneral Hildburg Banaluğa muhâfızına bir beyännâme irsâl iderek tahdîdat ve iğfâlâta bulunmuşdur. Mezkûr beyännâmeyi Banaluğa sancağı muhâfızı alır almaz memleketiñ eñrafını toplayarak icrâ-yı meşveretde bulunmuşlar ve nihâyet Dizdâr-zâde 'Ömer Ağa ve Müftî Efendi gibi ileri gelen zâtlarıñ virdikleri karar üzerine Ceneral Hildburg'a işbu tahrîrâtı göndermişlerdir.

Şüret-i Tahrîrât

107

Ey sersem Ceneral

Mümkün müdür ki bilâ-muhârebe koça Bosna'nıñ anahtarı meşâbesinde olan Banaluğa Ğal'ası'nı teslîm idelim içimizde böyle bir hareketde bulunacak âdem var ise Cenâb-ı Allâh¹² kahr itsün. Biz Müslümânız, her hâl ü harekâtımız şeci'ânedir. Biz cân viririz, Ğal'a virmeyiz. Safsaşaya ise hiç gelmeyiz. Tahrîrâtında sevgili pâdişâhımız efendimiz hazretleriniñ¹³ bizleri himâye ve nazar-ı (5) merhamet ve eşer-i 'âñfet-i şâhânesinden dür tutacağını yazıyorsun. Dünyâda¹⁴ bundan büyük budalalık mı olur. Biz Müslümânlar öyle bir pâdişâha mâlikiz ki nâmı 'Adlî olup şöhreti ise bütün Avrupa'yı lerze-nâk itmişdir. Pâdişâhımıziñ merhameti 'âñfeti her zamân her sâniye üzerimizden¹⁵ eksik degildir. Kuvvetimiz siziñ kuvvetinize nisbetle her ne kadar dün ise de vâlimiz 'Ali Paşa'dan taleb ittigimiz hâlde imdâd

¹⁰ Tuna nehrinin bir kolu olan bu nehir 1699'da imzalanan Karlofça Antlaşması'yla Osmanlılar ve Habsburglar arasında doğal bir sınır olarak kabul edilmiştir. Pasarofça Barış Antlaşması (1718) ile Habsburglar Sava Nehri'nin her iki kıyısında hâkimiyeti ele geçirmişlerdir (Solak, 2021, s. 152-161).

¹¹ Günümüzde Vrbaş'dır.

¹² Orijinal metinde bu kelime "âh (â)" olarak yazılmıştır.

¹³ Bahsi geçen pâdişâh I. Mahmud'dur.

¹⁴ Kelimede bulunan ikinci dal (â) harfinin orijinal metnin baskısında çıkmadığı görülmektedir.

¹⁵ Orijinal metinde dal (â) harfinin yazılmadığı, unutulduğu görülmektedir.

göndereceğini ve sizi de cümleten kılıcdan geçireceğimizi beyân ideriz. Ve mâzîdeki mağlûbiyetiñizi der-hâtır idiniz bâkî bizim eñ büyük mu‘ayyenimiz Cenâb-ı Allâh’dır!

İmzâ

Muhâfız-ı Banaluğa

Ceneral Hildburg bälâda şüreti muharrer tahrîrâtı alup mü’tala‘a idince hiddetinden fenâ hâlde gâzaba gelerek kal‘ayı dört bir taraftan dehşetli bir şüretde topa tutdırdı. Ve ‘asâkiriñi dañi virdiği kumanda üzerine kal‘aya hücum itdirdi. Biraz soñra şahrâyı bir duman istilâ iderek topların şadme-i dehşeti ise kal‘ayı fenâ hâlde şarşıyor idi. Gelelim kal‘a derûnundakilerin hâllerine düşmeniñ böyle bağteten dehşetli bir şüretde hücum itmesi cümlesini şaşırtmış iken bu yigit kahramanların içinde Dizdâr-zâde ‘Ömer Ağa ahâlîye hitâben didi ki:

(6)

Kardeşlerim

108

İşte düşmen üzerimize hücum itdi. Bizler dünyâya berâber gelmedik ise de birlikde ölmeğe hâzır mısıñız. Koyunlar kurbân atlar meydân için beslenmiyor mu. Cesûr insânlar ise bu günler için yaşamıyor mu. Niñâyet ölecek degil miyiz. Bugün ölelim ki hem cesâret gösterelim hem vatanı muhâfaza idelim hem şehîd olalım.

Dizdâr-zâde ‘Ömer Ağa’nın bu mü‘eşşir ve dîndârâne¹⁶ sözleri cümleyi şecâ‘ate getirmiş ve hâzırûn içinde bulunan Müftî Efendi söze âgâz idüp: Āferin ‘Ömer Ağa insân vaqt ü sâ‘ati gelince teslim-i rûh itmez.¹⁷ Eceliñ elinden kurtulmak mümkün degildir. Cenâb-ı Allâh’ın luğf u ‘inâyetine şıgıñalım ki bizleri muzaffer ve memnûn ve düşmeni mağhûr u mağzûn eylesün. Haydiyiniz âbdest alalım. Kur‘ân-ı ‘azîmü’s-şâna el başalım ki bir kişi kalıncaya kadar düşmene müdâfa‘a idüp vatanımızı muhâfaza idelim!

Kal‘adaki mağşürin Müftî Efendi’niñ bu teklîfini cümleten kabûl ile âbdest alub Kur‘ân-ı ‘azîmü’s-şâna el başdıktan ve Cenâb-ı Hağğ’a du‘â ve niyâzlar eyledikten soñra kal‘ada bulunan toplar ile düşmeni müdâfa‘aya ibtidâr eylemişlerdir.

¹⁶ Kelimenin ikinci elif (ل) harfi orijinal metinde yanlışlıkla yazılmamıştır.

¹⁷ Bu kelime “ider” şeklinde yazılmalıydı. Bağlama göre “itmez” ifadesinin hatalı olduğu açıktır.

Bu muhârebe on dört sâ'at devâm itmişdir. Nihâyet ahâlî düşmene mukâvemet idemeyeceklerini aňlayınca Bosna vâlîsi (7) Hekîmoğlu 'Ali Paşa'ya imdâd göndermesi için bir mağzar tanzîm itmişler ise de kal'adan tışarıya çıkmak mümkün olamayacağı gibi irsâli için de bir çâre olmadığından şaşırıp kalmışlar iken Dizdâr 'Ömer Ağa'nın bir danecik oğlu Sancaqdâr Selîm Ağa meydâna çıkup bu mağzârı Cenâb-ı Allâh'ın inâyet ve mu'âvenetiyle¹⁸ 'Ali Paşa'ya götürmeği ben va'd iderim. Bu kadar ahâlîniň çoluk ve çocuğunuň feryâd-ı vâveylâ-yı mazlûmânelerine merhameten elbette Cenâb-ı Hâk muhâfaza ider ben ya şehîd olacağım ya gâzî olup bu mağzârı götüreceğim didi. Selîm Ağa'nın bu ifâdesi cümleyi memnûn eylediği gibi pederi 'Ömer Ağa'nın dađi gözlerini yaşla tıdirmiş olduğu hâlde evlâdım ben seni bu günler için büyütdüm haydi göreyim seni ya şehîd ol ya gâzî diyerek mağzârı teslîm eyledi. Selîm Ağa mağzârı alarak elbisesini atını Macar süvârîsiniň şekl ü hey'etine koyarak nışfu'l-leylde kal'adan tışarı çıkmış, ve düşmen ordusunun içinde kimseye bir şey sezdirmeksizin Cenâb-ı Allâh'ın himâye-i sübhâniyesiyle mağzârı 'Âli Paşa'ya taqdîme muvaffak olmuşdur. 'Ali Paşa bu mağzârı okuduktan ve hayli gozyaşları dökdükden sonra bir ikinci mağzâr daha aldı ki bu mağzâr dađi Biške (بحكه) muhâfızından idi.

Biške Kal'ası dađi Hırvatistân vâlîsi Ban'ın taht-ı (8) kumandasında bulunan birinci fırka-i 'askeriye tarafından muhâşara idilmiş idi. Kumandan Ban Varadin (وارادين), Kopraviçe¹⁹ (قوپراويچه), Kralivacliğa (قرايوچ ليغه), Ğarbada (غرباده) kaşabalarından ve teba'â-yı devlet-i 'aliyyeden Ortodoks ve Latinlerden dađi gelen hayli gönüllü 'askerleri fırkasına ilâve itmiş idi. Ğrof Çaki'nin kumandasında bulunan ikinci fırka-i 'askeriye dađi Pojin, Çetin kal'alarını topa tıtmuşdur. Bâlâda muharrer iki mağzâr alındıktan sonra bir üçüncü şahış daha 'Ali Paşa'nın huzûrına girdi. Bu zât dađi meşhûr Yayçe (يايچه) Kal'ası'nın muhâfızı idi. Bu muhâfız mağzâr getirmiş olmayup ifâde-i istirhâmiyesi şifâhî idi.

Bu zât Biške, Banaluka kal'alarını düşmeniň iki kılordusunun muhâşara ve topa tıtmuş olduğunu istiğbâr itdiginden ve bu kılorduların ise mezkûr kal'aları düşmen

¹⁸ Orijinal metinde bu kelimenin vav (و) harfi yanlışlıkla yazılmamıştır.

¹⁹ Koprivnica, bugün Hırvatistan'da bir yerleşim yeridir.

zabı iderse Yayçe²⁰ Qal‘ası üzerine hücum ideceğinden icāb iden ‘askerin virilmesini talep idiyor idi.

Bu hāl-i esef-i iştimali ‘Ali Paşa Hāzretleri diñledikten soñra Sarāybosna şehriyle merkez vilāyet olan Travnik‘de (تراونيك) bulunan eşrāf ve mütehayyizān memleketi huzūrına da‘vet ile vuķū‘āt üzerine icrā-yı meşveretde bulundılar. Niñāyet virilen karar üzerine bütün Hersek ve Bosna‘da (9) bulunan ‘umūm muhāfizlara Tanar (تانار) vāsıtasıyla birer tahriṛāt irsāl olunup eli silāh tutan ahālī silāh altına da‘vet ile berāber meşhūr Boderāşniçe²¹ (بودر اشنيچه) şahrāsında tecemmu‘ itmeleri emr olundu.

Ferdāsı gün ‘Ali Paşa Travnik‘de bulunan ‘asker ve ahālī dilāverānını berāberine alarak Boderāşniçe şahrāsı üzerine mütteḥī-yi ‘azīmet oldu. Yol üzerinde bulunan Karavolğura (قراوولغوره) Balkanına muvāşalat ve bir gice ārāmdan soñra şabāhleyin ma‘iyyetinde bulunan İzvornik (ایزورنيق) muhāfızı Meḥmed Qapudan‘ı²² huzūrına celb ve ba‘z-ı evāmır ü neşāyihden soñra ma‘iyyetine virdiği beş yüz segmen ve biñ sipāhī ile Qrayına cihetindeki düşmen üzerine gitmesini ve yol üzerindeki kaşaba ve palankalardan dañi eli silāh tutan ahālī-i Müslimeyi berāberine almasını emr ylemiştir.

Meḥmed Qapudan Biñke tārīkiyle Qrayına cihetine ‘Ali Paşa dañi Yayçe Qal‘ası tarafından Piliva²³ (پيلوه) Neñri üzerine köprüler inşā iderek Vahsarvaķof (واهساروقف) tārīkiyle Poderāşniçe cihetine hareket ve on iki sāt soñra maḥall-i maķşūda vāşıl oldılar. Derḥāl icāb iden maḥallerde çādırlar kırılarak ‘askerler ikāme itdirildi, ve etrāfdan gelecek ‘askere intizār idilmege başlandı. (10) İzvornik muhāfızı Meḥmed

²⁰ Yayçe Qal‘ası Bosnanın birinci derecede müstahkem bir qal‘ası idi (Müellifin notu). Bu muhitin günümüzdeki adı Jajce‘dir.

²¹ Günümüzde Podrasnica‘dır. Metinde “Boderāşniçe” ve “Poderāşniçe” imlalarıyla yazılmıştır.

²² Bosna serhaddinde belirli bir bölge veya kaleden oluşan araziler kaptanlık olarak adlandırılır. Kaptanlıkların başında ise kaptan ünvanlı yöneticiler bulunmaktadır. Kaptanlar padişah beratıyla atanabildiği gibi bir önceki kaptanın atamasıyla da görev alabilmektedir. Sınırın ötesinde yer alan kendi mertebesindeki vazifelilerle müzakerede bulunabilecek niteliklere sahip olmaları gereken kaptanların çok dil bilmeleri beklenmektedir. Kale onarımından da sorumlu olan kaptanlar, idaresindeki bölgeler için nefer talebinde bulunabilmektedir (Güven, 2017, s. 39-40). Mehmet Solak, Osmanlı-Habsburg sınırında yer alıp Hırvatlara ait olan kale komutanlıklarının da kaptanlık biçiminde örgütlendiğini belirtir (2023, s. 116-124). İzvornik muhāfızı Kaptan Meḥmed, adından da anlaşılacağı gibi İzvornik‘in en önemli askerî yöneticisi konumundadır. 1717‘deki Bosna savunmasında önemli bir rol oynamıştır. Hekimoğlu Ali Paşa‘nın emriyle Krain‘de ordu için asker toplamış, Banaluka tarafına yönelen Bosna ordusunda öncü birliğin komutanı olarak görevlendirilmiştir. Savaşın sonrasına kendisine gazilik ünvanı verilmiştir (Hersekli Dedepaşazāde Osmān Mazhar, 1326, s. 9-17).

²³ Günümüzde Pliva‘dır.

Çapudan berâberinde bulunan 'askere Çrayına ahâlîsinden sekiz biñ baḥâdır cesûr ğayûr 'ilâve eyledi ki bu Çrayına ahâlî-yi ŧeci'asınıñ besâlet-kaḥramân pesendâneleri ḥaḳîḳaten ŧâyân-ı tavŧîf olduğı gibi bunlarıñ 'inde muḥârebeye gitmek düğüne gitmek ḳabilinden idi.

Çrayına ahâlîsi eñ cesûr bir kavmdır. Pek çok def'alar Viyana ŧehriniñ ortasından eḫrâfindan kız kaçırdıkları İslav, Latin târiḫlerinde muḥarrerdir. Bu ŧeci' kavmıñ ḳaput: ḥânesi, ḳılınc: zevcesi, tüfenk: babası, ḫabanca: anası, fiŧenkler ise ḳardaŧıdır.

Ostroviçe Ḳal'ası'nı toḫ ile dögmekte olan düşmen böyle ŧeci' bir kavmın üzerlerine toğrı gelmekte olduklarını işidince derḫâl ḳal'ayı toḫa tutmaḳdan ferâğat eyleyerek Mehmed Çapudan'ın üzerine toğrı yürimege başladılar. Düşmen 'askeri Bilay (بیلاى) Ovası'nda icâb iden nuḳâḫa-yı istiḫkâmı ve ḫendekleri ḫafır u toḫları mevḳi'lerine vaz' itirdikden soñra 'asâkir-i İslâmiye birdenbire Bilay Ovası'nıñ ḳarşusunda bulunan Balkandan arslanlar gibi düşmen üzerine hücum itdiler. Allâḫ Allâḫ²⁴ nidâları ile düşmen istiḫkâmı üzerine hücum iden bu 'asâkir düşmen ile ḳılınc (11) ḳılıca boğaz boğaza geldi. Ortalığı istilâ iden dumandan kimse kimseyi görmez oldu.

Bu dehŧetli muḥârebe ŧabâḫdan aḳşama ḳadar devâm itmişdir. Düşmen, ḳarşusunda bulunan 'asâkir-i İslâmiyeye tâb-âver muḳâvemem olunamayacağını añladığından münḫezim ve periŧân ve toḫlarını bıraḳdıḳdan soñra Una Nehri sevâḫilinden Avusturya cihetine ŧitâbân ve 'asâkir-i 'Osmâniye nâ'il oldukları ŧu ğalebe-i celîleden toḫlayı maḫmedet olmuşlardır.

Bu muḥârebe-i ḫûn-rîzânede 'Ali Paŧa'nıñ ketḫüdâsı 'Osmân Beg ile yüz elli segmen ve Çrayına ahâlîsinden bir ḫayli fedâḳârândan iki biñ ŧehîd olduğı gibi ḫayli 'asker de mecrûḫ olmuşdur. Düşmen ise küllî telefât virdiği gibi bir ceneral ile bir miralay ve üç yüz ḳadar 'askeri esîren 'Osmânlı ḳahramanlarıñ eyâdî-i muzafferiyetlerine geçmiştir. Bu ḳahraman zafer-i peykerân, esîrleri toḫları berâberlerine alarak taḫŧid-ğâḫ-ı 'asâkir-i İslâmiye olan Boderaŧniçe'ye i'lâ-yı sürûr u muzafferiyet ile vâŧıl oldılar. 'Ali Paŧa ve ma'iyetinde bulunan 'askerler Mehmed Çapudan'ı kemâl-i tañtana ile istiḫbâl itmişler ve paŧa Mehmed Çapudan'ın işbu muzafferiyetinden fevḳal'âde memnûn u mesrûr olarak mükâfâten kendüsine ğâyet güzel bir kürk ile bir elmalı tüy i'tâ eylemiş (12) ve üç gün üç gice ordugâḫda toḫlar atılarak i'lân-ı ŧâdî olunmuşdur. Bu ŧırada Bihke cihetinden gelen bir 'asker, Çrayına cihetindeki

²⁴ Bu ikileme matbu metinde "Âḫ âḫ (اٰ اٰ)" ŧeklinde yazılmıştır.

‘Osmānlıların muzafferiyetini Hırvatistān vālisi Ban Hesterhan iştince ‘askerini alarak gā’ib oldığı ve ‘Osmānlı sancağlarının elān kal’ada temevvüc-nümā ve sāye-i zıllullahīde şerefli ve şanlı bir meserretin hük-m-fermā olmağda bulunduğı haberini getirdi.

Bir iki gün²⁵ soñra Sarāybosna ma’a-mülhākātı Hersek, Yeñipazar, Vefiloc (وفيلوج), Posavina (پوساوينا) ile daha birçok sancağ ve kazā ve nāhiye ve köylerin bahādırları ve ‘asākir-i şecī’a tozu dumana katarak Podraşniçe Şahrāsı’nda toplandılar. ‘Ali Paşa Mehmed Kapudan’a beş yüz kadar segmen virerek Banaluğa’nın arka cihetinde bulunan Vırbaş Nehri üzerine ‘askerin geçmesi için bir köpri inşası ve mu’ahharan düşmen ‘askerini abluğa itmesi zımnında maħall-i mezkūra gönderdi. Ferdāsı gün daği ‘Ali Paşa Boderaşniçe’de tecemmu’ iden ‘asākir ile Vırbaş Nehri üzerine hareket itdiler. Vırbaş Nehri’ne tağarrüblerinde Banaluğa ahālīsinden bir ikinci maħzar gelmiş idi.

Bunda düşmen kal’anın üç cihetini yıkmış ve birkaç def’alar boğaz boğaza gelircesine muhārebeler itmişler ise de **(13)** şimdiki hālde pek fenā şürette perīşān olduklarından serī’an yetişmeleri istirhām olunuyordu.

‘Ali Paşa bu maħzarı getiren ‘askere luğf u ‘ināyet-i ilahiye ile yarın Banaluğa Şahrāsı’ndaki düşmen elinden Banaluğa Kal’ası’nı kırtaracağını Banaluğa ahālīsine tebşir itmesi ve soñ dereceye kadar düşmene muğāvemmet itmeleri lüzümünü ifāde ile mezkūr maħzarcıyı tekrār Banaluğa’ya i’āde eyledi.

‘Ali Paşa Vırbaş Nehri’ni Mehmed Kapudan tarafından inşā idilen köpri üzerinden ma’iyyet-i ‘askeri ile berāber geçmiş ve bütün gice daği bilā-tevağğuf yolına devām itmiştir.

Binā’en’aleyh müşārünileyh ma’iyyetindeki ordu-yı hümāyün ile tulū’-ı āfitāb ile berāber Banaluğa’ya tağarrüb ve bütün Banaluğa şahrāsını istilā itmiş bulunan düşmen ‘askerinin igne atsañ yere düşmez darb-ı meşeliniñ ifāde itdiği derecede keşretli olduğunu müşāhede eylemiştir.

‘Ali Paşa düşmeniñ bu kadar kilitli olduğunu görünce Musiç-zāde ile Atlagıç’ı celb iderek düşmen üzerine ne yolda hareket idilmesi lāzım geleceğini müzākere ve müşāvere itdiler.

²⁵ Orijinal metinde bu kısım yanlışlıkla “Bir gün iki...” şeklinde yazılmıştır.

Bu meşveretde sağ cenâha İzvornik al'a muhâfızı Mehmed apudan Őol cenâha dađi Beg-zâde Atlagıç (ك زاده اتلاغيچ) taraflarından (14) hücüm olunmasına ve ara cihetinden dűşmeni ablua itmek üzere bir ol 'asker sev idilmesine arâr virilmişdir.

Binâ'en'aleyh 'Ali Pařa tarafından virilen bir umanda üzerine bi'l-cümle 'asker Őeci'en İşlâmiye âteşe Őaldırırcasına Allâh Allâh nidâlarıyla dűşmen üzerine bir hücüm itdiler. Dűşmen böyle bağteten arşularında kilitli 'askeriñ tecemmu' idüb üzerlerine hücüm itdiklerini görünce fenâ hâlde Őařıldılar. Nihâyet tarafeyn kılinc ılınca boğaz boğaza gelmişlerdir. al'ada bulunan 'asker ve ahâlî-yi Őeci'a dađi al'anıñ apularını küşâd ile cümlesi zincirden tağlîs-i girîbân eylemiş ve kükremiş arslanlar gibi dűşmeniñ üzerine hücüm itmişlerdir. Ortalık öyle dehşetli bir hâl ve manzara kesb eylemiş idi ki bunu lâyııyla ta'rif etmek bizce mümkün degildir.

Bir taraftan top ve tüfenk Őedâları iki taraftan ılinc parıldıları bir tarafta yaralılarıñ acı acı feryâdları işidiliyor ve göriliyordu. Őâhihsiz kalmış egeri egrilmiş dizginleri parçalanmış hayvânlar dađi bir başdan bir bařa oşuyorlardı. Ortalığı aplamış olan dumandan kimse birbirini fark u temyîz idemezdi. İştihkâmlarda bulunan dűşmen ise müdâfa'adan gerü tırmamada idi. Lakin 'Ali Pařa numüne gösterdiği kemâl-i mekân et ü Őecâ'atle cengâver dilâverleri Őebât ü Őehâdete teşvî idiyordu.

(15) Őađ cenâh umandasını îfâ iden Mehmed apudan'ıñ hâli daği eñ ziyâde tavşife Őâyândır.

Bu arslan umandan Őađ cenâhda bulunan dűşmeni biraç kereler fenâ hâlde bozmış ve kendüsi vücüdınıñ biraç yerinden yaralanmış ve rükübına getirilen üç dört hayvân urřun ile telef idilmiş olduğı hâlde Őecâ'atine ğayretine ařlâ fütür gelmeyüb bi'l-'akis bir at daha mü'eşşir ahramâmı ibrâz eyliyordu.

al'ada bulunan Dizdâr-zâde 'Ömer Ađa'nıñ amân pařam dűşmen açıyor top ve mühimmâtını bırađdı. Arasından yetiřiñiz feryâdı üzerine bi'l-cümle 'asker-i İřlâmiye bir def'a daha dűşmene bir Őüret-i ahramânânede hücüm itmiřler ve Vırbař Nehri köprisini hedm iderek nehr-i mezkûrı luřf u inâyet-i Hâ'la dűşmeniñ anıyla reng-i lâl-i ađmer ü i'lân-ı kemâl-i řân u zafer eylemiřlerdir. Dűşmeniñ generali olan 'umüm umandan Hildburg ile biraç Macar süvârîsi güç hâl ile Avusturya'nıñ hudüdü bulunan řava Nehri'ne cân atabilmiřlerdir. Ve General

Hildburg ise krala Sarāybosna maḥbūbeleri yerine Hersek ve Bosna ḳahramanlarınıñ muzafferiyeti tāriḥini yādigār olarak getürmişdir!

İşbu muḥārebe-i ḥün-rizāne yigirmi dört sā'at ḳadar devām itmişdir.

(16)

Şehīdler

Hersek ve Bosna ḥānedān u eşrāfından zābitlik rütbesini iḥrāz iden şol cenāḥ ḳumandanı Beg-zāde Atlağıç ile Cengic-zāde 'Osmān Beg ve 'Ali Beg, Ahlonalı Firdevs-zādelerden iki ḳişi, Banaluḳalı iki ḳişi, Biḥkeli Beşiroviç-zādelerden üç ḳişi, Saraylı Yaşar Ağa, Nevesinli Loboviç-zādelerden bir ḳişi, Trebinili²⁶ Paşazādelerden iki ḳişi. İzvorniḳli iḥtiyār 'Ali Ağa. Travnikli Ḥasan Efendi. Gulamuçlu²⁷ Filiviç-zādelerden üç ḳişi. İşḳoplili Ejderanoviç Beg, Kopliçli²⁸ Loboviç-zāde, Dovnalı²⁹ Ḳopciç-zādelerden üç ḳişi. Ğılasanili Babiç 'Ali Ağa. Taşlıcalı Sülmanoviç-zādelerden iki ḳişi. Ḳovanlı Beg. Şoḳolaçlı Şāhin Paşazādelerden üç ḳişi. Raḳıtırniçeli Tayḳoviç-zāde Beg. Novinli Çeriç-zāde Murād Beg. Ḳarayniyeli Banyoviç-zāde Beg. Yayçe muḥāfızı Dizdār-zāde Ağa ve yigirmi ḳal'a muḥāfızı. Ḳapudan 'Ali Paşa ma'ıyyeti efrādından üç yüz baḫadır. Bosna ve Hersek ve Ḳrayına ahālīsinden daḫi cesūr ve fedākār ḳahramanlar ile sekiz biñ 'asākir-i İslāmiye şehīd ve üç dört mişli mecrūḥ³⁰ olmuşdur. Raḫmetullāḥ ve raḫmeten vāsi'a.

İşbu muḥārebe-yi ḥün-rizāneniñ ḫitāmını müte'aḳib bi'l-cümle 'asākir-i İslāmiye[ye] Cenāb-ı Ḥaḳ ve Feyyāz-ı Muḫlaḳ Ḥāzretleriniñ (17) 'avn u 'ināyet-i şamedānisiyle vuḳu' bulan muzafferiyetlerinden ḫolayı ḫalīfe-yi rüy-ı zemīn emīrū'l-mü'minīn ḫāzretleriniñ 'ömr ü iḳbāl-i zıllullāḫileri izdiyādına du'ā itmişler ve üç gice mazḫar oldukları muzafferiyetden ḫolayı icrā-yı sürūr u şādımānī eylemişlerdir. 'Ali Paşa işbu muḥārebede bulunmuş olan Trebin muḥāfızı Hersekli İbrāḫīm Paşa'nıñ 'uhdesine Ḳrayına Sancağı'nı 'ilāve-yi me'mūriyet eylediği gibi Banaluḳa Sancağı muḥāfızına paşalık ve İzvorniḳ ḥānedānından Fedā'ī-zāde Meḫmed Ḳapudan'a ğāzīlik 'unvānlarını tevciye ve Mevsik-zāde Ḥākim Efendi'ye Yeñipazar Sancağı niyābetini tefvīz eylemişdir. Bi'l-cümle sipāḫīlerin ma'aşlarını tezyīd ü 'umūm

²⁶ Trebinje, günümüzde Bosna-Hersek'te yer alan bir şehirdir.

²⁷ Günümüzde Glamoc'dur.

²⁸ Günümüzde Kopciç'dir.

²⁹ Günümüzde Doboj'dur.

³⁰ Orijinal metinde bu kelime geçem cim (چ) harfi yerine yanlışlıkla ha (ح) harfi yazılmıştır.

‘askere gümüşden çelenk hediye eylediği gibi al‘a muh fızlarının dahi ‘askerine bir hayli ‘asker ‘il ve eylemişdir.

Hersek ve Bosna kahramanlarının işbu muh rebedeki şec atlerini h k  olarak Boşnaca, Latince, Slavca bir hayli şarkılar tanz m   teĝanni olunmadadır.

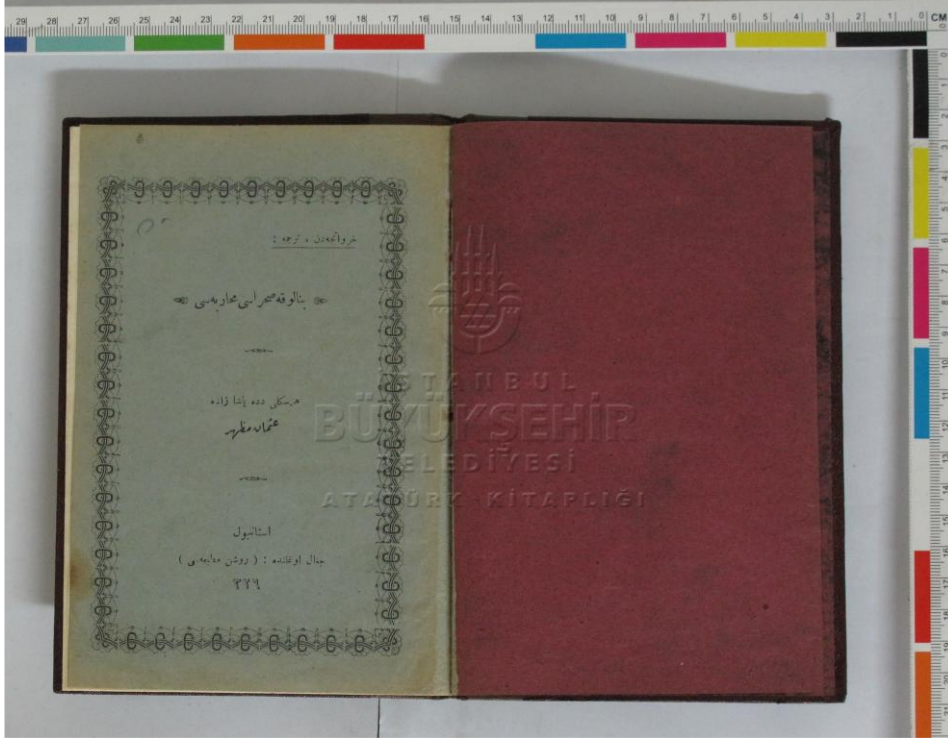
Hersekli Dedepaşa-z de

‘Osm n Mazhar

Soň

Ek 1

Orijinal Metin

HERSEKLİ DEDEPAŞAZÂDE OSMÂN MAZHAR'IN
BANALUKA SAHRÂSİ MUHÂREBESİ ADLI ESERİ

